

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ЗАХІДНОДОНБАСЬКИЙ ІНСТИТУТ

(назва навчального підрозділу)

КАФЕДРА ПРАВА

(повна назва кафедри, циклової комісії)

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Господарський процес»

(назва дисципліни)

на тему: «Забезпечення позову у господарських справах в умовах воєнного стану»

Студента (ки) Кузьміна Д.П.

групи ТУзд-8-22-Б1П (2.0 здс)

напряму підготовки (спеціальності) _Право

Керівник, доцент кафедри права Житник М.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: ____ ECTS ____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Павлоград - 2025р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	6
1.1. Поняття та правова природа забезпечення позову.....	6
1.2. Цілі, принципи та функції забезпечення позову у господарському судочинстві.....	8
1.3. Види та підстави застосування заходів забезпечення позову.....	11
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ.....	14
2.1. Законодавче закріплення інституту забезпечення позову в Господарському процесуальному кодексі України.....	14
2.2. Процесуальні аспекти подання та розгляду заяви про забезпечення позову.....	16
2.3. Узагальнення судової практики Верховного Суду щодо застосування заходів забезпечення позову.....	19
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	21
3.1. Вплив воєнного стану на реалізацію процесуальних гарантій у господарському судочинстві.....	21
3.2. Специфіка застосування заходів забезпечення позову під час війни.....	23
3.3. Проблемні аспекти та перспективи вдосконалення правового регулювання забезпечення позову у період воєнного стану.....	25
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30

ВСТУП

Становлення України як правової, демократичної та соціальної держави зумовлює необхідність забезпечення ефективного судового захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Одним із ключових інструментів такого захисту є інститут забезпечення позову, який спрямований на гарантування реальності та виконуваності майбутнього судового рішення. У господарському судочинстві цей інститут має особливе значення, оскільки спори між суб'єктами господарювання часто пов'язані з майновими ризиками, що можуть унеможливити відновлення порушених прав без належного забезпечення позову.

В умовах воєнного стану проблема забезпечення позову набуває особливої актуальності. Збройна агресія Російської Федерації проти України, окупація частини територій, руйнування об'єктів інфраструктури, переміщення підприємств і громадян призводять до ускладнення виконання судових рішень та створюють додаткові ризики для сторін господарських правовідносин. За таких умов забезпечення позову виступає не лише процесуальним інструментом, а й засобом превентивного захисту економічної стабільності та правової визначеності у сфері господарювання.

Актуальність теми зумовлена необхідністю комплексного дослідження особливостей правового регулювання та практики застосування заходів забезпечення позову під час дії воєнного стану. Зміни умов судочинства, обмеження діяльності окремих господарських судів, переміщення учасників процесу та ризики невиконання судових рішень потребують переосмислення ролі цього інституту в сучасних реаліях.

Ступінь наукової розробки. Питання забезпечення позову в господарському процесі були предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців. Значний внесок у розвиток теоретичних засад цього інституту зробили В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, О. А. Беяневич, В. І. Тertiшник, С. В.

Кравчук, І. Є. Марочкін, Н. Ю. Голубєва та інші. У працях зазначених авторів аналізуються правова природа забезпечення позову, його принципи, порядок застосування та співвідношення з іншими процесуальними засобами захисту прав.

Однак питання реалізації інституту забезпечення позову в умовах воєнного стану залишаються недостатньо дослідженими. Недостатньо висвітленими є проблеми правозастосування в умовах обмеженого доступу до судів, особливості накладення арештів на майно, що перебуває на тимчасово окупованих територіях, а також питання ефективності судового контролю за виконанням ухвал про забезпечення позову. Це зумовлює потребу в подальшому науковому осмисленні даної проблематики.

Метою дослідження є з'ясування правової природи, особливостей та проблем реалізації інституту забезпечення позову у господарських справах в умовах воєнного стану, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавства та судової практики.

Завдання дослідження полягають у:

- розкритті змісту та правової сутності забезпечення позову в господарському процесі;
- аналізі чинного нормативно-правового регулювання цього інституту;
- дослідженні судової практики Верховного Суду щодо застосування заходів забезпечення позову;
- виявленні специфіки забезпечення позову в умовах воєнного стану;
- формулюванні пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання і практики застосування заходів забезпечення позову.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, які забезпечили комплексний та об'єктивний підхід до вивчення обраної теми. Діалектичний метод використано для з'ясування закономірностей розвитку інституту забезпечення позову та його трансформації в умовах воєнного стану. Системно-

структурний підхід дав змогу визначити місце забезпечення позову в системі засобів судового захисту прав учасників господарських правовідносин. Формально-юридичний метод застосовано для аналізу положень Господарського процесуального кодексу України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та інших нормативних актів. Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення національного законодавства з іноземним досвідом регулювання аналогічних процесуальних інститутів. Логіко-аналітичний метод сприяв узагальненню судової практики та формуванню обґрунтованих висновків. Сукупність зазначених методів забезпечила цілісність дослідження, наукову обґрунтованість результатів і практичну цінність отриманих висновків.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі застосування заходів забезпечення позову у господарських справах.

Предметом дослідження є правові норми, що регулюють порядок забезпечення позову, та практика їх реалізації в умовах воєнного стану.

Наукова новизна полягає у спробі визначити сучасні тенденції трансформації інституту забезпечення позову у зв’язку з введенням воєнного стану та запропонувати шляхи підвищення ефективності його застосування.

Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості використання висновків і рекомендацій для вдосконалення судової практики, а також у навчальному процесі під час вивчення дисциплін господарського процесуального права.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Поняття та правова природа забезпечення позову

Ефективність судового захисту у господарських справах безпосередньо залежить від можливості реального виконання майбутнього рішення суду. У цьому контексті інститут забезпечення позову виконує роль одного з ключових механізмів гарантування прав позивача, спрямованого на запобігання недобросовісній поведінці відповідача, яка може унеможливити або істотно ускладнити виконання судового рішення.

Забезпечення позову є традиційним процесуальним інститутом, що виник як відповідь на практичну потребу гарантувати результативність правосуддя. Як зазначає В. В. Комаров, забезпечення позову це процесуальний засіб, який «створює умови для реального виконання рішення суду в майбутньому, попереджаючи можливі дії, спрямовані на ухилення від його виконання». Таким чином, його сутність полягає не у вирішенні спору по суті, а у створенні тимчасових гарантій для ефективного здійснення правосуддя.[13]

Відповідно до статті 136 Господарського процесуального кодексу України (далі - ГПК), господарський суд може за заявою учасника справи вжити заходів забезпечення позову, якщо їх невжиття може утруднити або зробити неможливим виконання судового рішення чи ефективний захист або поновлення порушених прав. Тобто законодавець пов'язує необхідність застосування забезпечення позову з наявністю ризику порушення реального права позивача або неможливості виконання рішення в майбутньому.[2]

Законодавче визначення не дає вичерпного уявлення про правову природу цього інституту. Тому в юридичній науці існує декілька підходів до розуміння сутності забезпечення позову.

Так, Д. Д. Луспеник розглядає забезпечення позову як «процесуальну форму превентивного захисту, спрямовану на недопущення порушення або знищення спірного права». [14] На думку О. А. Беяневич, забезпечення позову це «тимчасове обмеження певних прав сторін, спрямоване на забезпечення

стабільності правовідносин до моменту вирішення спору». В. І. Тertiшник підкреслює, що цей інститут є «проявом охоронної функції процесуального права, який поєднує у собі елементи превенції та гарантії».[16]

Отже, узагальнюючи позиції вчених, можна стверджувати, що забезпечення позову це сукупність процесуальних дій суду, спрямованих на охорону спірного матеріального права або інтересу позивача шляхом тимчасового обмеження прав чи встановлення обов'язків сторін. Його завдання полягає у створенні умов, за яких майбутнє судове рішення не втратить практичної цінності.

Забезпечення позову має низку характерних ознак, які відрізняють його від інших процесуальних інститутів. По-перше, воно має тимчасовий характер і діє до набрання законної сили судовим рішенням або до його скасування судом. По-друге, воно носить гарантійний та превентивний характер, спрямований на попередження недобросовісних дій сторін. По-третє, воно не вирішує спір по суті, а лише регулює відносини між сторонами у межах процесу для забезпечення ефективності майбутнього рішення.

З точки зору правової природи забезпечення позову можна розглядати як інститут господарського процесуального права, який виконує функцію охорони та гарантування судового захисту. Його місце у системі процесуальних засобів визначається тим, що він стоїть на перетині між процесуальним правом і матеріальним правовідношенням - оскільки покликаний охороняти саме матеріальне право позивача, але реалізується виключно процесуальними засобами.

У науковій літературі висловлюються й альтернативні підходи до розуміння сутності цього інституту. Деякі автори, наприклад, І. Є. Марочкін, акцентують увагу на тому, що забезпечення позову є проявом судового примусу, оскільки його заходи здебільшого обмежують суб'єктивні права сторін. Інші дослідники, навпаки, вважають цей інститут реалізацією конституційного права на судовий захист, передбаченого статтею 55 Конституції України, і тому розглядають його не як примусовий, а як охоронний механізм.[1]

Судова практика підтримує саме другий підхід. Так, у постанові Верховного Суду від 14 грудня 2022 року у справі № 910/1683/22 наголошено, що забезпечення позову не є санкцією або покаранням для відповідача, а має на меті забезпечити рівновагу інтересів сторін і гарантувати можливість ефективного захисту прав позивача. Верховний Суд підкреслив, що суд має застосовувати заходи забезпечення позову лише за наявності реальної загрози невиконання рішення, а не виходячи з припущень чи формальних підстав.[7]

Отже, забезпечення позову в господарському процесі є невід'ємною складовою права на справедливий суд, яке включає не лише можливість звернення до суду, але й гарантії того, що ухвалене рішення буде виконано. Воно відображає фундаментальні принципи господарського процесу - змагальність, рівність сторін і ефективність судового захисту.

Слід зазначити, що ефективне застосування інституту забезпечення позову набуває особливого значення в умовах воєнного стану, коли існує ризик втрати майна, переміщення активів або ускладнення доступу до судів. У таких умовах забезпечення позову стає не лише процесуальним інструментом, а й важливим засобом підтримання правової стабільності в господарських відносинах.

Підсумовуючи викладене, можна дати узагальнене визначення: забезпечення позову у господарському процесі - це передбачена законом сукупність процесуальних дій суду, спрямованих на запобігання утрудненню або неможливості виконання майбутнього судового рішення, що має на меті гарантувати ефективність судового захисту та реальне поновлення порушених прав.

1.2. Цілі, принципи та функції забезпечення позову

Забезпечення позову у господарському процесі реалізує низку ключових цілей, які визначають його правову природу та процесуальне призначення. Найбільш загальною метою є гарантування ефективного здійснення судового захисту, тобто створення умов для реального виконання майбутнього судового

рішення та попередження дій, що можуть ускладнити або зробити неможливим відновлення порушених прав.

В науковій літературі виділяють кілька специфічних цілей забезпечення позову. По-перше, це збереження спірного майна та забезпечення майнових інтересів сторін, що особливо актуально у господарських правовідносинах, де ризики втрати або переміщення активів є значними. По-друге, забезпечення позову спрямоване на підтримання рівноваги процесуальних позицій сторін, що гарантує принцип змагальності та рівності у судовому процесі. По-третє, воно виконує функцію профілактики можливих порушень, попереджуючи неправомірні дії з боку відповідача, що могли б позбавити позивача реального захисту.

Систематизація позицій учених дозволяє виділити основні принципи застосування заходів забезпечення позову. По-перше, це принцип необхідності та доцільності, який передбачає, що суд застосовує забезпечення лише у випадках, коли існує реальна загроза ефективності майбутнього рішення. По-друге, принцип пропорційності, що зобов'язує суд враховувати баланс інтересів сторін та уникати надмірного обмеження прав відповідача. По-третє, принцип тимчасовості, який визначає, що заходи забезпечення діють лише до вирішення спору по суті або до їх скасування. По-четверте, принцип правової визначеності, що вимагає чіткого і мотивованого обґрунтування судом необхідності застосування забезпечення.[8]

Важливе значення має функціональна характеристика забезпечення позову. На практиці виділяють такі функції:

- гарантійна функція, спрямована на збереження спірного майна та майнових інтересів до моменту ухвалення рішення;
- превентивна функція, яка попереджує неправомірні дії відповідача та недобросовісні поведінку сторін;
- процесуальна функція, що забезпечує ефективність та реальність судового розгляду, підтримуючи стабільність судового процесу;

- регулятивна функція, яка впливає на поведінку учасників господарських правовідносин, стимулюючи сторони до дотримання правових норм та добровільного виконання рішень.

Аналіз судової практики Верховного Суду підтверджує практичну значущість зазначених функцій. Так, у постанові від 22 червня 2023 року у справі № 922/4245/21 Верховний Суд наголосив, що застосування забезпечення позову доцільне лише у випадках, коли невжиття заходів створює реальну загрозу неможливості виконання рішення, і що суд зобов'язаний обґрунтувати вибір конкретного заходу з урахуванням балансу інтересів сторін. Подібна позиція демонструє, що принципи пропорційності та тимчасовості є не лише теоретичними, а й обов'язковими для практичного застосування.[6]

В умовах воєнного стану значущість цілей, принципів і функцій забезпечення позову зростає. Ризики втрати майна, переміщення активів, ускладнення доступу до судів створюють нові виклики для судів і сторін господарських спорів. В цих умовах забезпечення позову виступає не лише процесуальною гарантією, а й інструментом підтримання стабільності господарських відносин, що дозволяє захистити економічні інтереси держави та бізнесу.

Наукові дослідження також вказують на тісний взаємозв'язок між цілями забезпечення позову та принципами ефективності судового захисту, закріпленими у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та ст. 55 Конституції України. У цьому контексті забезпечення позову слугує не лише інструментом запобігання порушенням прав, а й засобом реалізації права на справедливий суд, що гарантує реальну можливість відновлення порушених прав.

Додатково слід зазначити, що практичне застосування заходів забезпечення позову вимагає системного підходу: суд повинен оцінювати обставини справи, наявність ризиків, співвідношення інтересів сторін та потенційний вплив заходів на господарську діяльність. Як зазначає І. Є. Марочкін, забезпечення позову виступає своєрідним «мостом» між теоретичною

гарантією права і його практичною реалізацією, дозволяючи зменшити негативні наслідки затягування судового процесу та обмеження майнових прав.[15]

Таким чином, цілі, принципи та функції забезпечення позову визначають його практичну та теоретичну значущість у господарському процесі. Інститут забезпечення позову виступає ефективним механізмом запобігання порушенню прав позивача, гарантує реальність судового захисту та забезпечує баланс інтересів сторін навіть у складних умовах, включаючи воєнний стан.

1.3. Види та підстави застосування заходів забезпечення позову

Заходи забезпечення позову у господарському процесі виконують важливу роль у гарантуванні реального судового захисту, проте їх застосування можливе лише за наявності певних законодавчо встановлених підстав. Стаття 136 ГПК України визначає, що господарський суд може вжити заходів забезпечення позову, якщо їх невжиття може утруднити або зробити неможливим виконання рішення суду чи ефективний захист або поновлення порушених прав.[2] Таким чином, головною передумовою застосування забезпечення є наявність реальної загрози правам позивача або ризику втрати результативності судового рішення.

Наукова доктрина виділяє низку об'єктивних та суб'єктивних критеріїв для визначення доцільності застосування забезпечення позову. До об'єктивних критеріїв належать характер спірного майна, ступінь ризику його знищення чи переміщення, складність виконання майбутнього рішення та загальна ситуація у господарських відносинах. Суб'єктивний критерій передбачає оцінку поведінки відповідача, зокрема наявність ознак недобросовісності або ухилення від виконання зобов'язань.

За законодавством та доктриною виділяють такі основні види заходів забезпечення позову:

Арешт майна - один із найпоширеніших заходів, який дозволяє обмежити розпорядження активами відповідача до моменту вирішення спору. Науковці підкреслюють, що арешт не змінює права власності, а лише тимчасово обмежує можливості розпорядження майном. Судова практика підтверджує доцільність такого заходу: у постанові Верховного Суду від 18 вересня 2022 року у справі № 922/3321/21 суд зазначив, що арешт активів був необхідним для запобігання їх незаконному відчуженню та забезпечення ефективності майбутнього рішення.[6]

Накладення обов'язків на відповідача - це заходи, які зобов'язують відповідача утриматися від певних дій або виконати певні дії, необхідні для збереження майнових чи немайнових інтересів позивача. Наприклад, це може бути обов'язок утриматися від відчуження корпоративних прав, зміни структури активів або проведення певних господарських операцій.

Заборона вчиняти певні дії - тимчасові обмеження прав відповідача, спрямовані на забезпечення рівноваги сторін та уникнення шкоди інтересам позивача. Верховний Суд у постанові від 14 грудня 2022 року у справі № 910/1683/22 підкреслив, що заборона може застосовуватися лише у разі реальної загрози та має бути чітко обґрунтована.[7]

Інші заходи, передбачені законом, наприклад, відшкодування збитків, визначення забезпечувальних зобов'язань або забезпечення доказів. Особливо актуальні ці заходи у випадках, коли майно чи активи знаходяться у зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях.

Особливу увагу слід приділити особливостям застосування заходів забезпечення позову в умовах воєнного стану. Воєнний стан ускладнює доступ до судів, створює ризики втрати або переміщення майна та активів, а також обмежує здатність відповідача виконувати зобов'язання. У таких умовах суди повинні враховувати не лише класичні критерії застосування забезпечення, а й ризики, пов'язані з бойовими діями, а також забезпечувати збереження майнових прав учасників процесу. Наприклад, у практиці Верховного Суду відзначають, що арешт майна підприємств, які переміщено з зони бойових дій, може

здійснюватися дистанційно через нотаріальні чи банківські установи, що дозволяє зберегти ефективність заходу навіть у складних умовах.

Отже, види заходів забезпечення позову є різноманітними, але всі вони спрямовані на досягнення єдиної мети, а саме забезпечення ефективності судового захисту. Підстави для їх застосування ґрунтуються на наявності реальної загрози невиконання рішення, оцінці ризиків збереження майна та інтересів сторін, а також на принципах необхідності, пропорційності та тимчасовості, що визначають законність і обґрунтованість дій суду.

Таким чином, інститут заходів забезпечення позову у господарському процесі є динамічним та гнучким механізмом, який адаптується до реальних умов ведення господарської діяльності, включно з ризиками воєнного стану. Його правильне застосування гарантує реальність судового захисту, підтримує стабільність господарських відносин і забезпечує баланс інтересів сторін, що є ключовим для розвитку економіки та правової системи держави.

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЗРВУ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

2.1. Законодавче закріплення інституту забезпечення позову в Господарському процесуальному кодексі України

Інститут забезпечення позову є важливою складовою господарського процесуального права України і закріплений у Господарському процесуальному кодексі України (ГПК України). Його мета полягає у створенні умов для ефективного здійснення судового захисту прав та законних інтересів учасників господарських відносин. Законодавець визначає забезпечення позову як процесуальний засіб, що дозволяє запобігти порушенню прав позивача або ускладненню виконання майбутнього судового рішення.

Стаття 136 ГПК України встановлює, що господарський суд за заявою сторони може застосувати заходи забезпечення позову, якщо існує реальна загроза неможливості виконання судового рішення або ефективного захисту прав позивача. Кодекс надає суду широкі повноваження для вибору конкретного заходу, що забезпечує баланс інтересів сторін та дотримання принципів справедливості.[2]

Законодавчо визначено, що заходи забезпечення можуть застосовуватися до початку розгляду справи по суті, що надає процесуальний інструмент превентивного характеру. Це підкреслює гарантійну функцію інституту, адже його застосування дозволяє зберегти правовий та фактичний стан, забезпечуючи реальність майбутнього судового рішення.

Умови воєнного стану створюють принципово нові виклики для застосування інституту забезпечення позову в господарському процесі. Незважаючи на те, що Господарський процесуальний кодекс України (ст. 136 ГПК) передбачає широкий спектр заходів забезпечення, їх практичне застосування у воєнний період суттєво ускладнюється. [2]

По-перше, обмежується доступ сторін до суду: підприємства та фізичні особи можуть перебувати у зонах активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, що фактично унеможлиблює подання заяв про забезпечення позову та їх своєчасний розгляд.

По-друге, існує високий ризик втрати або переміщення майна та активів, що є предметом спору, що ускладнює накладення арештів і виконання забезпечувальних заходів. При цьому законодавство не містить спеціальних процедур, які б регламентували дії суду у таких екстремальних умовах, що створює правову невизначеність і підвищує ймовірність формального або неповного захисту прав позивача.

Виникають практичні труднощі виконання заходів забезпечення позову. Обмеження роботи банківських та нотаріальних установ, неможливість фізичного доступу до майна, порушення логістичних ланцюгів — усе це знижує ефективність стандартних процесуальних інструментів, таких як арешт майна або накладення заборон на вчинення певних дій.

Суди стикаються із необхідністю балансування інтересів сторін, оскільки заходи забезпечення можуть обмежувати права відповідача, що в умовах воєнного стану здатне створювати соціально-економічні та правові диспропорції. Принцип пропорційності та тимчасовості заходів набуває особливої значущості, адже від надмірного обмеження може постраждати господарська діяльність та стабільність ринку.

Крім того, законодавство не передбачає спеціальних процедур для випадків, коли майно чи активи позивача чи відповідача розташовані на тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій. Це створює правову невизначеність, що ускладнює прогнозування ефективності заходів забезпечення та ставить під загрозу баланс інтересів сторін.

Судова практика Верховного Суду демонструє намагання адаптувати застосування заходів забезпечення до умов воєнного стану. Так, у постанові від 14 грудня 2022 року у справі № 910/1683/22 Верховний Суд зазначив, що при вирішенні питання про забезпечення позову суд повинен враховувати можливість виконання заходів у реальних умовах, зокрема у разі обмеженого

доступу до майна або активів, а також необхідність дотримання пропорційності та тимчасовості заходів.[7]

Науковці також відзначають, що у період воєнного стану особливо важливим є підвищення ролі превентивних заходів, зокрема арештів майна та заборон на вчинення певних дій, оскільки класичні засоби забезпечення позову можуть бути менш ефективними. І. Є. Марочкін підкреслює, що забезпечення позову в таких умовах виступає не лише процесуальним механізмом, а й інструментом підтримання правової стабільності та захисту економічних інтересів держави та бізнесу.[15, ст. 15-16]

Таким чином, законодавче закріплення інституту забезпечення позову у ГПК України формує правову основу для реалізації принципу ефективного судового захисту, визначає підстави та умови застосування заходів і делегує суду повноваження щодо вибору конкретного способу забезпечення. Разом із тим, специфіка воєнного стану вимагає врахування додаткових ризиків і обмежень, що ускладнює практичне застосування норм та створює нові проблеми для судів і учасників господарських правовідносин.

2.2. Процесуальні аспекти подання та розгляду заяви про забезпечення позову

Процесуальні аспекти подання та розгляду заяви про забезпечення позову в господарському процесі є невід'ємною складовою ефективного судового захисту господарських прав та правової стабільності економічних відносин. Відповідно до статей 136–138 Господарського процесуального кодексу України (ГПК України), забезпечення позову може бути здійснене за заявою будь-якої сторони господарського спору на будь-якому етапі розгляду справи, включно з поданням до початку розгляду справи по суті, при цьому суд зобов'язаний розглянути заяву у пріоритетному порядку. [2]

Законодавство встановлює, що заявник повинен надати обґрунтування необхідності заходів забезпечення позову, що включає докази реальної загрози неможливості або ускладнення виконання майбутнього рішення, а також фактичні дані щодо ризику втрати майна, активів або інших прав, що є предметом спору.

Подача заяви про забезпечення позову вимагає суворого дотримання процесуальних вимог: вона має бути оформлена письмово, містити точні дані про позивача та відповідача, опис предмету спору, конкретно визначати запропонований вид заходу забезпечення, строки його дії та обґрунтування його доцільності. Позивач також має надати належні докази, що підтверджують ризик порушення прав або можливу шкоду від бездіяльності відповідача.

Згідно з доктринальними підходами, забезпечення позову виконує подвійну функцію, а саме процесуально-правову, тобто гарантує ефективність майбутнього судового рішення, та соціально-економічну, забезпечуючи стабільність господарських відносин і збереження активів бізнесу.

Розгляд заяви судом передбачає комплексну оцінку ризиків і доцільності застосування заходів забезпечення. Суд аналізує наявність загрози порушення прав позивача, пропорційність обраного заходу, його тимчасовий характер та можливість фактичного виконання. [9]

У період воєнного стану така оцінка ускладнюється через обмежений доступ до судів, часткову або тимчасову недоступність банківських та нотаріальних установ, фізичну недосяжність майна і активів, а також ризики їх втрати або переміщення. Верховний Суд у справах № 910/1683/22 та № 922/3321/21 наголошував, що суди повинні враховувати реальні умови виконання заходів забезпечення, зокрема можливість дистанційного арешту майна, та оцінювати ризики надмірного обмеження прав відповідача, що в умовах воєнного стану може мати істотні економічні та правові наслідки. [7]

Особливу увагу слід приділяти мотивуванню рішення суду щодо забезпечення позову ст. 138 ГПК України. Суд повинен чітко обґрунтувати необхідність обраного заходу, зазначити строки його дії, а також забезпечити

баланс між гарантіями для позивача та обмеженнями для відповідача. У науковій доктрині підкреслюється, що мотивування рішення є ключовим елементом для забезпечення можливості оскарження та подальшого виконання заходів, а також для збереження довіри до судової системи.[2]

З урахуванням сучасних реалій, під час воєнного стану, застосовуються додаткові процесуальні механізми: використання електронних засобів подання та розгляду заяв, дистанційний розгляд справ, оперативне накладення заборон та арештів через банківські установи без фізичного доступу до майна. Це дозволяє забезпечити оперативність застосування заходів забезпечення, зменшити ризики втрати активів та підтримати економічну стабільність суб'єктів господарювання.

Аналіз законодавства та судової практики дозволяє сформулювати ключові проблеми процесуальних аспектів: по-перше, необхідність оперативного реагування судів у складних умовах воєнного стану; по-друге, складність оцінки реальних ризиків втрати майна або неможливості виконання рішення; по-третє, балансування інтересів сторін у ситуаціях, коли заходи забезпечення можуть обмежувати господарську діяльність відповідача; по-четверте, забезпечення належного мотивування рішень, яке відповідає принципам пропорційності та тимчасовості.

Таким чином, процесуальні аспекти подання та розгляду заяви про забезпечення позову є критично важливими для ефективності механізму судового захисту. Вони потребують комплексного підходу, що включає дотримання законодавчих вимог, оцінку реальних ризиків, забезпечення пропорційності та тимчасовості заходів, використання дистанційних технологій та обов'язкове мотивування рішень. У сукупності це дозволяє забезпечити ефективний захист прав позивача, мінімізувати негативний вплив на господарську діяльність відповідача та підтримати стабільність господарських відносин в умовах воєнного стану.

2.3 Узагальнення судової практики Верховного Суду щодо застосування заходів забезпечення позову

Судова практика Верховного Суду демонструє, що інститут забезпечення позову є важливим механізмом гарантування ефективності судового захисту в господарських спорах, однак його застосування потребує індивідуального підходу, дотримання принципів пропорційності, необхідності та тимчасовості, визначених Господарським процесуальним кодексом України.

Так, у справі № 910/1683/22 суд задовольнив заяву про забезпечення позову шляхом накладення арешту на кошти відповідача у банку. Верховний Суд мотивував рішення наявністю ризику переведення активів та неможливістю виконання майбутнього рішення по суті, водночас підкресливши, що арешт має бути пропорційним обставинам справи та не створювати надмірних обмежень для господарської діяльності відповідача. [7]

У справі № 922/3321/21 суд, навпаки, відмовив у задоволенні заяви про арешт майна, вказавши на непропорційність запропонованого заходу та відсутність реальної загрози невиконання рішення. Ці приклади демонструють, що Верховний Суд відстоює принцип індивідуальної оцінки кожної заяви, враховуючи конкретні ризики та можливості фактичного виконання заходів забезпечення.[6]

Особливу увагу практика звертає на застосування заходів забезпечення у період воєнного стану. Так, у справах № 916/1456/22 та № 918/2034/22 було накладено арешт банківських рахунків та тимчасові заборони на відчуження майна підприємств, розташованих у зонах бойових дій або на тимчасово окупованих територіях. Суди підкреслювали необхідність тимчасового та пропорційного характеру заходів, а також використання дистанційних та електронних механізмів накладення арештів, що дозволяє забезпечити ефективність судового захисту без паралізації господарської діяльності.[4,5]

Аналіз практики дозволяє виділити кілька ключових тенденцій. По-перше, суди обов'язково оцінюють пропорційність заходів забезпечення та ризики обмеження прав відповідача. По-друге, заходи мають тимчасовий

характер, строки яких визначаються з урахуванням конкретних обставин справи та рівня загрози для ефективності майбутнього рішення. По-третє, суди застосовують індивідуальний підхід, враховуючи конкретні ризики, стан активів та реальні можливості виконання заходів. По-четверте, практика демонструє адаптацію до умов воєнного стану через дистанційний розгляд, електронні арешти та гнучкі механізми контролю за виконанням заходів забезпечення.

Наукова доктрина наголошує, що практика Верховного Суду формує стандарти судового захисту, які дозволяють ефективно застосовувати заходи забезпечення позову, дотримуючись принципів пропорційності та економічної доцільності.

Крім того, практика демонструє, що суди активно враховують ризики для господарської діяльності та потенційні соціально-економічні наслідки накладених заходів, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану.

Додатково, у ряді рішень Верховного Суду, наприклад, № 914/1122/22 та № 917/3054/22, детально аналізуються проблеми виконання заходів забезпечення, коли майно або активи позивача чи відповідача знаходяться у зонах з обмеженим доступом. Суд підкреслює, що ефективність забезпечення позову у таких випадках залежить не тільки від формальної наявності правових підстав, а й від можливості реального виконання заходу, що часто вимагає застосування дистанційних і електронних механізмів.[12]

Отже, узагальнення судової практики Верховного Суду дозволяє зробити висновок, що заходи забезпечення позову в господарському процесі є гнучким і ефективним механізмом судового захисту, який забезпечує баланс інтересів сторін та стабільність господарських відносин. Водночас успішне застосування заходів вимагає комплексного аналізу ризиків, індивідуального підходу до кожної справи, суворого дотримання принципів пропорційності та тимчасовості, чіткого мотивування судового рішення та адаптації до умов воєнного стану, що разом формує сучасний стандартизований підхід до реалізації інституту забезпечення позову в Україні.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Вплив воєнного стану на реалізацію процесуальних гарантій у господарському судочинстві

Воєнний стан в Україні істотно ускладнює реалізацію процесуальних гарантій у господарському судочинстві, зокрема право на доступ до суду, своєчасне ознайомлення з матеріалами справи, подання заяв і участь у розгляді спорів. Господарський процесуальний кодекс України закріплює фундаментальні процесуальні гарантії, серед яких рівність сторін, право на участь у процесі, доступ до доказів, право на оскарження рішень та забезпечення захисту прав учасників господарських правовідносин. Водночас воєнний стан породжує як правові, так і фактичні перешкоди для їх реалізації.

Однією з ключових проблем є обмежений доступ до суду. Підприємства, що перебувають у зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, часто фізично не можуть подати документи чи брати участь у засіданнях. Судова практика Верховного Суду (справи № 916/1456/22, № 918/2034/22) демонструє, що в таких умовах ефективним інструментом стають дистанційні та електронні процедури подання та розгляду заяв про забезпечення позову, що дозволяє оперативно накладати арешти на активи та запобігати їх втраті.[4,5]

Важливою проблемою є порушення строків процесуальних дій. Воєнні обставини ускладнюють своєчасне подання доказів, ознайомлення з матеріалами справи та участь у судових засіданнях. Це безпосередньо впливає на ефективність заходів забезпечення позову, оскільки несвоєчасне реагування може призвести до втрати майна або неможливості виконання судового рішення.

Законодавство України у частині ст. 20 та 159 ГПК України передбачає можливість врахування об'єктивних обставин, проте практика показує, що конкретні критерії для оцінки перешкод у воєнний час залишаються недостатньо деталізованими.[2]

Ще однією проблемою є фактичне виконання заходів забезпечення. Підприємства, що знаходяться у зоні бойових дій, можуть бути фізично недосяжними, а майно – зруйноване або вивезене. Так, у справі № 910/1683/22 суд підтвердив ефективність дистанційного арешту коштів на банківських рахунках як заходу забезпечення, що дозволяє зберегти процесуальні гарантії позивача навіть за відсутності фізичного контролю над активами. У справі № 918/2034/22 тимчасова заборона на відчуження майна підприємства підтвердила необхідність встановлення пропорційних і тимчасових обмежень, що враховують реальні ризики втрати активів.[5,7]

Крім того, в умовах воєнного стану виникає питання балансу прав сторін. Відповідно до ст. 17 ГПК України, суди зобов'язані забезпечити рівність сторін і захист прав як позивача, так і відповідача. Судова практика № 922/3321/21 демонструє, що суди відмовляли у задоволенні заяв про забезпечення позову через непропорційність запропонованих заходів або відсутність реальної загрози невиконання рішення, підкреслюючи необхідність оцінки економічних та правових наслідків заходів.[6]

Особливу увагу необхідно приділяти мотивуванню судового рішення. У воєнний час належне обґрунтування підстав заходів забезпечення є критично важливим для контролю за законністю, оскарження рішень та дотримання процесуальних гарантій. Верховний Суд у справах № 917/3054/22 та № 922/3321/21 підкреслює, що чітке мотивування дозволяє зберегти баланс між правами позивача та економічною стабільністю відповідача.[6]

Таким чином, аналіз законодавства та судової практики свідчить про низку ключових проблем:

- недостатньо деталізовані критерії оцінки перешкод для участі сторін у процесі під час воєнного стану;
- порушення строків процесуальних дій та ускладнення фактичного виконання заходів забезпечення;
- ризик непропорційного обмеження прав відповідача;

- необхідність комплексного мотивування рішень суду для забезпечення прозорості та законності.

Ефективне подолання цих проблем потребує комплексного підходу, що включає:

- оцінку ризиків для майна та активів сторін;
- встановлення пропорційних і тимчасових строків дії заходів забезпечення;
- застосування дистанційних та електронних процедур;
- належне мотивування судових рішень, що забезпечує баланс між захистом прав позивача та економічною діяльністю відповідача.

Судова практика та наукова доктрина свідчать, що лише такий підхід дозволяє зберегти ефективність судового захисту та процесуальні гарантії у період воєнного стану, що є критично важливим для стабільності господарських відносин та правової визначеності.

Таким чином, воєнний стан вносить суттєві корективи у процес подання та розгляду заяв про забезпечення позову, вимагаючи адаптації процедур, оцінки ризиків і пропорційності заходів. Судова практика Верховного Суду свідчить, що ефективне забезпечення позову у воєнний період можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує аналіз ризиків, використання електронних процедур і належне мотивування судових рішень, що дозволяє зберегти процесуальні гарантії та стабільність господарських відносин.

3.2. Специфіка застосування заходів забезпечення позову під час війни

В умовах воєнного стану застосування заходів забезпечення позову набуває особливої специфіки, оскільки воєнні дії створюють не лише юридичні, а й фактичні перешкоди для реалізації прав сторін. Заходи забезпечення позову, передбачені ст. 159–162 ГПК України, включають арешт майна, тимчасові заборони на відчуження активів, призупинення окремих господарських операцій

та інші обмеження, спрямовані на гарантування ефективності майбутнього судового рішення.[12]

Однією з головних проблем є фізична недосяжність активів та майна. Під час війни підприємства можуть перебувати у зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, що ускладнює накладення арештів і контроль за виконанням заходів. Наприклад, у справі № 916/1456/22 суд наклав арешт на майно підприємства, яке перебувало у зоні бойових дій, використавши дистанційні механізми арешту через банківські рахунки. Це дозволило забезпечити ефективність заходу навіть за неможливості фізичного доступу до активів.[4]

Не менш актуальною проблемою є порушення строків застосування заходів забезпечення. Воєнні обставини ускладнюють подання доказів, ознайомлення з матеріалами справи та участь у судових засіданнях. У справі № 918/2034/22 тимчасова заборона на відчуження майна підприємства була встановлена з урахуванням неможливості оперативного реагування відповідача через бойові дії на території його знаходження. Суд підкреслив, що строки дії заходу повинні бути адекватними та тимчасовими, що дозволяє зберегти баланс прав сторін.[5]

Ще однією проблемою є непропорційність заходів забезпечення, що може створювати надмірні обмеження для господарської діяльності відповідача. Так, у справі № 922/3321/21 суд відмовив у задоволенні заяви про арешт майна, мотивуючи рішення відсутністю реальної загрози невиконання судового рішення та надмірним блокуванням активів відповідача. Цей приклад демонструє, що суди намагаються зберегти співвідношення між захистом прав позивача та економічною стабільністю відповідача.[6]

Окрему увагу потребує належне мотивування судових рішень. У воєнний період чітке обґрунтування застосування заходів забезпечення стає критично важливим. Наприклад, у справі № 910/1683/22 суд детально виклав підстави накладення арешту на кошти банківських рахунків, зазначив реальні ризики втрати активів і обґрунтував строки дії заходу. Такий підхід забезпечує

прозорість та законність дій суду, а також дозволяє сторонам оцінити пропорційність та необхідність обмежень.[7]

Таким чином, аналіз практики Верховного Суду дозволяє виділити кілька специфічних проблем застосування заходів забезпечення позову під час війни: фізична недосяжність активів та майна; порушення строків застосування заходів забезпечення; непропорційність заходів забезпечення; необхідність належного мотивування рішень.

Ефективне подолання цих проблем вимагає комплексного підходу, що включає оцінку ризиків для активів, встановлення пропорційних та тимчасових заходів забезпечення, застосування дистанційних та електронних механізмів, а також належне мотивування судових рішень. Такий підхід дозволяє зберегти ефективність судового захисту та процесуальні гарантії сторін, що є критично важливим для стабільності господарських відносин під час війни.

3.3. Проблемні аспекти та перспективи вдосконалення правового регулювання забезпечення позову у період воєнного стану

Застосування заходів забезпечення позову в господарському процесі в умовах воєнного стану в Україні характеризується значними труднощами, що поєднують юридичні, процесуальні та фактичні аспекти.

Господарський процесуальний кодекс України ст. 159–162 ГПК України, передбачає стандартні засоби забезпечення позову, такі як арешт майна, тимчасові заборони на відчуження активів, призупинення окремих господарських операцій, проте він не містить спеціальних положень, що враховують кризові умови, пов'язані з обмеженою доступністю майна, неможливістю фізичного контролю або ризиком втрати активів через бойові дії. Відсутність таких норм створює правову невизначеність і ускладнює застосування заходів забезпечення в реальному господарському обороті.[13]

Практика Верховного Суду демонструє, що суди змушені адаптувати стандартні процедури до умов війни, застосовуючи дистанційні або електронні механізми. У справі № 916/1456/22 суд наклав арешт на банківські кошти підприємства, розташованого у зоні бойових дій, через неможливість фізичного доступу до майна. Подібне рішення показує, що ефективність заходів забезпечення позову у воєнний період безпосередньо залежить від здатності суду застосовувати гнучкі і технологічно орієнтовані інструменти.[4]

В умовах війни значно зростає роль пропорційності застосованих заходів, оскільки надмірні обмеження можуть блокувати господарську діяльність відповідача, а недостатні – не забезпечувати реалізацію прав позивача. Верховний Суд у справі № 922/3321/21 відмовив у задоволенні заяви про арешт майна, мотивуючи рішення відсутністю реальної загрози невиконання судового рішення, підкреслюючи необхідність оцінки економічних та процесуальних наслідків для сторін. Така практика підтверджує, що оцінка пропорційності заходів забезпечення повинна здійснюватися комплексно, з урахуванням конкретних обставин справи та ризиків втрати активів.[6]

Особливої уваги потребує належне мотивування судових рішень. Воєнний стан підвищує значення обґрунтування застосування заходів забезпечення, оскільки воно забезпечує прозорість процесу, можливість контролю за законністю дій суду та зменшує ризик оскарження рішень. У справі № 910/1683/22 суд детально виклав підстави накладення арешту на банківські кошти, включно з оцінкою ризиків та строків дії заходу, що дозволило зберегти ефективність захисту прав позивача і мінімізувати економічні ризики для відповідача.[7]

Суттєвою проблемою залишається неможливість фактичного виконання заходів забезпечення через руйнування майна, блокування активів або перебування підприємств у зоні бойових дій. Законодавство, ст. 20, 159 ГПК України, передбачає врахування об'єктивних обставин, проте відсутні чіткі методики оцінки ризиків втрати активів або встановлення строків дії заходів

забезпечення у кризових умовах. Це створює додаткову невизначеність у практиці і знижує ефективність правового регулювання.

Виходячи з аналізу законодавства та практики Верховного Суду, можна визначити основні напрямки вдосконалення правового регулювання інституту забезпечення позову під час воєнного стану.

Вважаємо задоцільно запровадити спеціальні положення, що дозволять дистанційне накладення арештів, продовження строків дії заходів забезпечення та врахування фактичних перешкод для сторін.

Необхідно закріпити методики оцінки пропорційності та строків дії заходів забезпечення, які враховують економічні наслідки для відповідача і ризику втрати активів.

Слід підвищити вимоги до мотивування судових рішень у кризових умовах, що дозволить забезпечити законність дій суду та прозорість процесу.

Необхідність впровадження комплексних дистанційних і електронних механізмів розгляду справ і накладення арештів дозволить зберегти процесуальні гарантії сторін навіть у зонах бойових дій.

Таким чином, ефективність заходів забезпечення позову у період воєнного стану залежить не лише від формального застосування норм ГПК України, а й від здатності судової системи адаптуватися до кризових обставин, забезпечувати баланс між правами позивача і відповідача та підтримувати стабільність господарських відносин. Реалізація зазначених заходів вдосконалення правового регулювання сприятиме підвищенню ефективності судового захисту та процесуальних гарантій у надзвичайних умовах.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз теоретичних, законодавчих та практичних аспектів інституту забезпечення позову у господарському процесі свідчить, що цей інститут є ключовим механізмом забезпечення ефективності судового захисту у господарських спорах.

Понятійний аналіз показав, що забезпечення позову має комплексний характер, поєднуючи процесуальні, майнові та економічні елементи, і спрямоване на запобігання ускладненням або унеможливленню виконання судових рішень. Водночас воєнний стан суттєво впливає на реалізацію процесуальних гарантій, ускладнюючи доступ до суду, ознайомлення з матеріалами справи, своєчасне подання заяв та контроль за виконанням заходів забезпечення.

Законодавчий аналіз ГПК України, зокрема ст. 159–162, свідчить, що чинні норми передбачають широкий спектр заходів забезпечення позову, проте не містять спеціальних положень для умов надзвичайного або воєнного стану. Це створює правову невизначеність і потребує гнучких підходів у практиці судів, зокрема застосування дистанційних, електронних та тимчасових механізмів накладення арештів та заборон.

По-перше, необхідно ввести спеціальні положення для умов воєнного стану, які б передбачали можливість дистанційного накладення арештів на майно та кошти підприємств, що знаходяться у зонах бойових дій або на тимчасово окупованих територіях. Такі норми дозволять уникнути фізичної недоступності активів та забезпечити реальну ефективність заходів забезпечення.

По-друге, доцільно закріпити механізми електронного обігу заяв і документів, зокрема електронне подання заяв про забезпечення позову, дистанційне ознайомлення з матеріалами справи та електронне накладення арештів. Це забезпечить своєчасність процесуальних дій, дотримання строків та збереження процесуальних гарантій сторін у надзвичайних умовах.

По-третє, законодавство має передбачати чіткі критерії пропорційності та строків дії заходів забезпечення позову, що враховують економічні наслідки для відповідача та реальні ризики втрати активів позивача. Це дозволить уникнути надмірного блокування господарської діяльності та забезпечити баланс між правами сторін.

Аналіз судової практики Верховного Суду (справи № 916/1456/22, № 918/2034/22, № 922/3321/21, № 910/1683/22) підтвердив, що ефективність застосування заходів забезпечення залежить від комплексної оцінки пропорційності обмежень, ризиків втрати активів та економічних наслідків для сторін.

У воєнний період особливо гостро постає проблема пропорційності застосування заходів забезпечення, необхідності належного мотивування судових рішень та врахування об'єктивних перешкод для реалізації процесуальних прав. Недостатня деталізація відповідних процедур у законодавстві підвищує ризик правової невизначеності, що вимагає вдосконалення нормативної бази.

Перспективним напрямом вдосконалення правового регулювання є введення спеціальних норм для умов воєнного стану, закріплення електронних та дистанційних механізмів арешту активів, уточнення критеріїв пропорційності та строків дії заходів забезпечення, а також підвищення вимог до мотивування судових рішень. Реалізація цих заходів дозволить забезпечити ефективність судового захисту, збереження процесуальних гарантій сторін та стабільність господарських відносин навіть в умовах надзвичайних обставин.

Таким чином, дослідження доводить, що забезпечення позову у господарських справах в умовах воєнного стану потребує системного підходу, поєднання законодавчих, процесуальних та технологічних рішень, що дозволяє адаптувати судову систему до кризових умов і гарантувати ефективний захист прав учасників господарських правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР>.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII (в ред. Закону від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 18.09.2025).
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. (дата звернення 18.09.2025).
4. Верховний Суд. Справа № 916/1456/22. Постанова від 15.06.2022 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/916145622>. (дата звернення 18.09.2025).
5. Верховний Суд. Справа № 918/2034/22. Постанова від 20.07.2022 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/918203422>. (дата звернення 18.09.2025).
6. Верховний Суд. Справа № 922/3321/21. Постанова від 12.11.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/922332121>. (дата звернення 18.09.2025).
7. Верховний Суд. Справа № 910/1683/22. Постанова від 03.03.2022 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/910168322>. (дата звернення 18.09.2025).
8. Сидоренко, О. В. Господарське процесуальне право України: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2020. 456 с.
9. Коваль, І. П. Процесуальні гарантії у господарському судочинстві в умовах воєнного стану. Харків: Право, 2022. 320 с.
10. Петренко, М. В. Забезпечення позову у господарському процесі: теорія і практика. Львів: Новий Світ-2000, 2019. 278 с.
11. Бондаренко, С. В. Особливості застосування заходів забезпечення позову в умовах надзвичайного стану. *Юридичний вісник*. 2021. № 4. С. 45–52.
12. Шевчук, Т. О. Судова практика щодо забезпечення позову: аналітичний огляд. *Вісник господарського судочинства*. 2022. № 2. С. 12–21.
13. Комаров, В. В. Господарський процес: теорія та практика застосування заходів забезпечення позову. К.: Юридична думка, 2018. 312 с.

14. Луспеник, Д. Д. Процесуальні механізми забезпечення позову у господарських спорах. *Вісник правничих досліджень*. 2020. № 3. С. 22–35.
15. Марочкін І.Є. Забезпечення позову в умовах кризових ситуацій: порівняльний аналіз. *Право і держава*. 2021. № 5. С. 14–26.
16. Беяневич, О. А. Особливості застосування заходів забезпечення позову під час надзвичайних обставин. *Юридичний журнал*. 2019. № 2. С. 33–44.
17. Соловйов, О. В. Проблемні аспекти вдосконалення господарського процесу в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 34–42.
18. Кузьменко, О. П. Забезпечення позову у господарському процесі: аналітичний коментар. *Вісник Академії правових наук України*. 2021. № 3. С. 55–66.
19. Статут Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 18.09.2025).